

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 1 fr. — pe 1/2 an 50 centimes

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiune

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD

Misiunea morală a bisericeii.

Societățile umane sunt constituite în virtutea principiului moral, fiind că morala cere o activitate în folosul aproapelui; iar cea mai mare cerință morală se cuprinde în dragoste. În numele moralității, toți oamenii se consideră ca frați, și sunt membri ai unei lumi morale, supusă unei legi generale. Pentru dezvoltarea ideii morale în om nu e suficientă numai conștiință personală.

Conștiința personală poate conduce pe om în raport numai cu faptele sale, dar ea nu poate forma un centru, care să unească pe toți oamenii în giurul seu, pentru aceasta se cer niște convingeri obiective mai generale. Aceste convingeri le poate da întru cât va și filosofia, dar ea este patrimoniul unui mic număr de oameni, și totodată, ca mai totdeauna, a dat și dă motiv la o mulțime de contraverse.

De aceea societăți morale, formate numai pe principiile filosofice, niciodată nu au existat în lume, pentru că n'au putut imprima o stabilitate reală în viața socială-umană. Numai religia represintă principiul moral, care e în stare a unii massa poporului; de asemenea numai religia lățește societatea morală și formează o lume morală mai mare, pe când filosofia nu face alt-ceva, decât numai ne arată și ne justifică, pur și simplu, necesitatea unei asemenea alianțe; apoi religia aduce această certitudine filosofică în o realitate vie — pune pe viu în viață legătura cu D-zeu, și în această legătură omul află punctul de razim moral. Aici încetează indoiala conștiinței personale, care singură de sine adesea poate atrage și amăgi de diferite impulsii, sau poate fi nedumerire la împlinirea datoriilor.

În biserică însă omul află codicele moral, care stabilește regulile generale ale vieții; tot în biserică omul află pe explicătorii acelu codice îmbrăcați cu auctoritate mai înaltă. Acest azil moral e cu deosebire necesar acelor, cari nu simt în sine de-

stulă forță interioară pentru a-se opune tuturor tentațiuni or vieții și a merge cu pași siguri înainte. Toți oamenii au necesitate de acest azil moral al bisericeii; chiar din elita societății, cine se poate mândri cu acea forță morală încât să nu aibă nici odată necesitate de această susținere morală; până când omul e încă tiner și are perspectiva vieții înainte, el are o încredere nestrămutată în forțele sale proprii; el crede a învinge toate obstantele ce ar sta în cale, dar experiența vieții ne încredințează în vanitatea acestor speranțe ale tinerității, că omul, lăsat în propriile sale puteri, rarăori poate resista tentațiunilor ce-l încungiuță; el alunecă și cade în calea vieții și atunci se încredințează, de și adeseori târziu, cumcă are necesitate de un sprigin moral, pe care nu-l poate afla decât în relația morală cu semenii sei, în acea legătură, care unindu-l cu aproapele seu și cu Dzeu, îi comunică lui prin aceasta acea forță morală, care singură e capabilă a-l susține în această viață; și cu cât e mai puternică conștiința morală în om, cu atâta el vede mai clar, că ideea și activitatea moralei individuale — separate e mai insuficientă, și că el trebuie a eși din strinsul cerc al individualității pentru a deveni membru al unei lumi mai mare. De aceea principiul adevăratei morale sa realizează numai în legătura, care unește pe toți oamenii în virtutea unor convingeri morale de o utilitate comună.

Omul căzut moralmente află în biserică satisfacțiunea celei mai mari cerințe morale a sufletului — iertarea păcatelor, aceasta constituie însemnătatea înaltă a misterului pocăinței. Omul turmentat de amintirea păcatului, simte necesitatea curățirii conștiinței, sau de a-se împăca cu ea. Dar el singur nu e în stare a-o face aceasta; el nu poate a-și ierta și pe și păcatele sale; nu pot a-o face aceasta nici alți oameni păcătoși ca și el. Numai biserică, prin representații sei, are dreptul de a zice omului: „iertă-ți-se ție păcatele tale.“ Numai în biserică păcătosul poate a-se împăca cu cugetul seu.

Așa dar, misiunea morală a bisericii este de a fi conducătoare conștiinței umane, neîmpedecând libertatea ei. Conștiința e dată omului ca o lumină internă, care totdeauna trebuie a-i servi ca un far al vieții. Omul adese poate simți insuficiența ei și a căuta un sprijin mai înalt, dar nu e în drept a stinge în sine acest luminător, fiind că atunci el devine culpabil. Chemarea bisericii e tocmai de a-l lumina mai tare, dându-i nou nutrement; de aceea activitatea vivificatoare a bisericii trebuie să inspire membrilor ei o morală liberă, „până vor ajunge la adevărata libertate a fiilor lui Dumnezeu.”

În unele timpuri biserica perde din influința ei morală asupra membrilor sei, când mințile oamenilor sunt atrase de doctrine nouă; dar masa poporului, pentru care religia a fost și este adevăratul nutrimenț spiritual, rămâne fidelă credinței, pe când așa zise clasele culte devin uneori indiferente către religie, și de multe-ori vedem, că cu cât cultura umană înăntiază mai mult, cu atât crește și indiferentismul religios; între clasele culte și cele de jos se formează un abis, fiind că ceea-ce e scump pentru unii, pentru alții devine străin, și ce e mai rea, clasa pretinsă cultă se silește apoi a sgudui credința poporului.

În asemenea împrejurări biserica rămâne ca un asil pentru cei osteniți și îngreunați de păcate, pentru acei ce se căiesc de păcatele lor și insetează de nutrimenț spiritual. Pentru a indeplinii această misiune, biserica trebuie a avé în considerație cerințele timpului, făcând condescendență slăbiciunilor omenești, privind la noii apostatați, nu ca la niște inimi cari tind a-i răpi drepturile ei, ci ca la o turmă rătăcită, care când-va trebuie să se întoarcă în staulul ei. Astfel dar biserica creștină e cu preferință moralisătoare. Biserica și morala sa propagă pacea și dragostea între oameni, pe când oamenii au admis, conduși de principii individuale a luptă pentru esistență, adeca lupta animală! Dar cei ce cred în progresul moral al genului uman, pot aștepta cu speranță acel timp, când naționalitățile și diferitele biserici, uitând certele seculare, se vor privi ca membre ale unui corp spiritual, al cărui cap este Christos.

Memorandul preoților militari gr. or. romani.

*Înaltpreasfințite Domnule Archiepiscop și Metropolit !
Mărit Congres !*

Umiliți subscriși preoți militari greco-orientali români din armata comună a monarhiei, având în vedere, că mai mulți membri ai delegațiunii ungare în cele două sesiuni delegaționale din urmă, când s'a tractat budgetul armatei, și-au rădicat de repețite ori cuvântul în interesul preoțimeii militare protestante, cerând cu multă insistență — în virtutea li-

bertății religioare și a egalei îndreptări a confesiunilor — o organizațiune mai corespunzătoare pentru acest cler, respective urgând sistemisarea mai multor (30) posturi de preoți militari protestanți, a unui post de referent în ministeriul de resbel, care să represinte și se apere interesele acestei confesiuni la acel for. precum și crearea mai multor posturi superioare, regularea avansării după principiul de drept al ancienității etc. etc., căror postulate urgente cercurile decizitoare ale armatei, vor trebui negreșit să satisfacă mai curând ori mai târziu, — și considerând mai departe, că în cadrul actulei organizațiuni a clerului militar, noi poate ne aflăm într'un desavantaj și mai mare ca colegii protestanți față de clerul militar rom. cat. privilegiat: ne permitem spre orientare a Vă atrage înalta atențiune asupra defectuoasei organizațiuni presente a preoțimeii militare din armată, atât pentru timpul de pace, cât și pentru casul de răboiu, arătându-Vă în special toate normele dispozițiunilor noastre organice (Organische Bestimmungen für die Militär-Seelsorge. A. 1. h. 1892) precum și a regulamentului nostru de serviciu (Dienst-Vorschrift für die Militär-Geistlichkeit. A. 16. c. 1887), cari norme sunt degradatoare și jignitoare pentru noi și pentru demnitatea bisericii noastre, și în același timp rugându-Vă cu profund respect a întreveni cu înalta-Vă autoritate la forul competent, respective la înaltul ministeriul de resbel al armatei împ. și reg., solicitând delăturarea defectelor organizațiunii noastre și a tuturor normelor și dispozițiunilor degradatoare și jignitoare pentru clerul militar greco-oriental.

I. Conform amintitei organizațiuni, statul activ al preoțimeii militare din armata comună a monarhiei constă de present din:

- 1 vicariu campestru apostolic;
- 1 director consistorial campestru;
- 2 secretari consistoriali campestri;
- 16 parochi militari;
- 1 paroch militar titular la academia tehnică militară din Viena;
- 40 capelani militari de clasa I-ă;
- 54 capelani militari de clasa a II-a, și
- 7 profesori (cateheți) militari parte de clasa I-ă, parte de clasa II-a, aplicați pe la institutele resp. școalele militare.
- La olaltă 122 preoți militari romano-catolici.
- La marina austro-ungară aplicați sunt:
- 1 paroch militar;
- 4 capelani militari de clasa I-ă; și
- 4 capelani militari de clasa a II-a.
- La olaltă 9 preoți romano-catolici de marină.
- Astfel suma totală a preoților militari romano-catolici face 131.
- Clerul militar greco-catolic constă din:
- 1 protopresbiter militar;
- 7 capelani militari de clasa I-ă; și
- 4 capelani militari de clasa a II-a.

La olaltă 12 preoți militari greco-catolici.

Clerul militar greco-oriental constă din :

1 protopop militar ;

5 capelani militari de clasa I-ă ; și

4 capelani militari de clasa a II-a.

La olaltă 10 preoți militari greco-orientali.

Clerul militar evanghelic de confesiunea augsb. și helv. constă din :

1 senior militar ;

3 păstori de suflete de clasa I-ă ; și

4 păstori de suflete de clasa a II-a.

La olaltă 8 păstori de suflete ev. militari.

Aruncând numai o privire fugitivă asupra acestei organizațiuni defectuoase, bate numai de cât la ochi disproporția numerică între preoții militari romano-catolici și cei de alte confesiuni și în special cei de confesiunea greco-orientală.

Aceasta disproporție reiese și mai lămurit din datele numerice ale ostașilor din armată grupați după confesiuni, așa cum le-a prezentat ministrul de războiu delegașunilor cu ocaziunea sesiunii din urmă. Iată datele respective :

225.443	ostași rom.-cat.	cu	131	preoți mil.
27.745	" gr.-cat.	"	12	" "
21.723	" gr.-ort.	"	9*)	" "
15.676	" ev.-helv.	"	4	" "
11.928	" ev.-aug.	"	4	" "

Pe baza acestor date se poate constata următoarea proporție între ostași și numărul preoților :

pe 1720	ostași rom.-cat.	cade	1	preot,
" 2314	" gr.-cat.	"	1	"
" 2413	" gr.-ort.	"	1	"
" 3818	" ev. elv.	"	1	"
" 2982	" ev.-aug.	"	1	"

Din aceste date reproduse se poate constata în mod mai pe sus de toată îndoiala, că în armată elementul catolic față de cel greco-oriental se află cam în aceeași proporție numerică, ca 10 către 1, prin urmare numărul nostru al preoților militari gr.-or. din monarhie — după drept și dreptate — ar trebui sporit încă cel puțin cu 4 și anume cu 4 preoți greco-orientali români.

El semnificativ, că pentru regimentele din Bucovina, cari constau în mare parte, dacă nu chiar în majoritate preponderanță din Români, nu e instituit nici măcar un singur post de preot militar român, până când pentru ostași ruteni de acolo este instituit un preot militar rutean, actualul protopop militar cu sediul în Liow (Lemberg).

În cele de până aci am fi spus prin date numerice organizațiunea statului activ al preoțiunii militare pentru timpul de pace și din această espunere este evident, că numărul preoților militari gr.-or. nici de cum nu stă în aceea proporție față de al

preoților militari rom.-cat., în care se află considerabilul contingent al ostașilor gr.-or. față de contingentul ostașilor rom.-cat. din armată.

În liniamente generale ținem de necesar să espunem și organizațiunea preoțiunii militare pentru cas de resbel.

Articolul X. din „Dispozițiunile organice“, pe care 'l reproducem aci în punctele principale în traducere sună astfel :

„În cas de mobilizare se desigeează pe lângă comanda superioară de armată un capelan militar pentru oficiul pastoral cu împărțirea la cortelul general [Haupt-quartier] operator.

La toată comanda de armată [Armee-Commando] se sistemisează un oficiu pastoral castrens [Militär-Seelsorge] cu împărțirea la comanda generală de armată [Armee-General-Commando]. Aceasta constă din :

- 1 superior campestru [paroch milit],
- 1 preot milit. ev. [elv. sau augsb], și
- 1 rabiner campestru.

a) De superior campestru se denumește câte un paroch militar pentru fie-care corp de armată pe durata stărei de mobilizare, care are să esercezie iurisdicțiunea spirituală asupra persoanelor de religiunea catolică, împărțite la respectivele corpuri de armată și să controleze serviciul pastoral al preoților de trupe, de divisiu și de spitale.

Preotul militar dela cortelul general al comandai superioare de armată se subordinează cutărei superior campestru.

Superiorul campestru e organul ajutător al comandai de armată în toate afacerile bisericesti de natură militară administrativă.

b) Pentru fie care comandă de armată se desigeează câte un preot milit. ev. din statul activ, care are să se îngrijească de afacerile spirituale ale credincioșilor sei, aparținători de respectiva armată, întru cât aceia nu s'ar țene de competența unui oficiu pastoral ev. de divisie.

La dănsul sunt avisați în afaceri bisericesti, preoții militari evanghelici dela divisiile de trupe ale respectivei armate.

Preotul militar evanghelic de armată, ca organ ajutător al comandai de armată, depinde în toată privința dela aceasta, respective dela comanda generală de armată.

c) Rabinerul campestru al armatei e chemat e efep-tui funcțiunile rituale pentru credincioșii sei dela coman-dele, trupele și instituttele aparținătoare armatei.

Posiția de serviciu descrisă în punctul b) se aplică prin analogie și la rabinerul campestru.

Pentru fie-care divisie de trupe se sistemisează în cas de mobilizare un oficiu pastoral militar constatător din doi preoți militari.

În scopul acesta se denumesc capelani respective preoți militari evanghelici cu considerare la referințele confesionale și limbistico ale trupelor aparținătoare divisiiei. Aceia au să funcționeze la trupele și instituttele avisate lor de către comanda de divisie.

În afaceri bisericesti preoții catolici de divisie sunt subordinați superiorului campestru, iar preoții de divisie de alte confesiuni în afaceri bisericesti sunt avisați la cel mai superior (cel mai bătrân în rang) preot militar de aceeași confesiune, care se află la armata de pe câmpul de operațiune.

Etată cât de nedreaptă, deșădătoare și umilitoare este pentru noi și aceasta organizație, în cadrul căreia preoții militari evanghelici, ba chiar și

*) Capelanul militar gr. or. sârb din Bosnia, fiind instituit pentru ostașii gr. or. sârbi, dela trupele bosniace indigene, nu s'a computat aci.

rabinerii campestrii se bucură de mai multă considerațiune ca noi și se află în o poziție mai avantajoasă — ca să nu zicem superioară — față de preoții castrensi greco-orientali, căci până când aceia sunt împărțiți pe la toate comanda de armată și figurează acolo ca organe ajutătoare în toate afacerile bisericesti de natură militară administrativă, până atunci aceștia sunt aplicați numai pe la divisiile de trupe, unde o reclamă aceasta absoluta necesitate, fără însă a figura ca organe ajutătoare la comanda de divisiu.

Insuficiența numărului de preoți militari gr.-or. activi în timp de pace de-o parte, rolul inferior al acestora în timp de rebel de altă parte, iată nota caracteristică, iată întâiul și cel mai simțit defect al organizațiunei noastre.

II. Al doilea defect al acestei organizații zace în clasificarea după rang a preoților militari.

În privința aceasta clerul militar rom.-cat. încă se bucură de un privilegiu nejustificat față de clerul militar de alte confesiuni, respective față de noi, deși după principiul dreptății și al ecvității diferența la beneficii nu ar fi admisibilă atunci, când datorițele și prestațiunile sunt egale.

Spre ilustrarea celor afirmate ne provocăm la împrejurarea, că pe sama clerului militar rom.-cat. sunt sistemisate următoarele posturi:

1. Postul de vicariu campestru în rangul al V-lea (rang de general).
2. Postul de director consistorial campestru în rangul al VII-lea (rang de vice-colonel).
3. Un post de secretariu consistorial campestru în rangul al VIII-lea (rang de maior), și
4. 17 posturi de parochi militari asemenea în rangul al VIII-lea, adică în rang de maior.

Pe când deci pentru clerul castrens rom.-cat. sunt sistemisate 20 de posturi superioare, pe atunci pentru noi, respective pentru clerul militar gr.-or. e sistemisat numai un unic post de protopop militar în rangul al VIII-lea accesibil numai pentru cei favorizați de soarte, deoarece avansările se dispun după tură, iar toate celelalte posturi de capelani militari sunt în rangul al IX-lea (rang de căpitan), cu care cei mai mulți trebuie să-și încheie cu resignațiune cariera de preot militar.

În chipul acesta se întâmplă apoi nu odată perversitatea atât de umilitoare, că preotul militar gr.-or. cu rang de căpitan are să salute pe un căpitan, căruia înainte cu circa 15 ani i-a fost catichet, respective profesor de religiune, căci — vezi bine — așa o pretinde aceasta disciplina militară prescrisă de regulamentul de serviciu (Dienst-Reglement) pentru armată.

III. Al treilea defect — pentru noi foarte simțit — al organizației clerului militar este, că noi nu avem din sînul nostru referent bisericesc, instituit la ministerul comun de rebel, care să repre-

sinte interesele noastre binepricepute, ci acestea sunt puse la discrețiunea vicariului campestru romano-catolic, căruia noi preoții militari greco-orientali de și de jure nu-i suntem subordinați, dar de facto da, fiind vicariul campestru în sensul dispozițiunilor organice pentru preoții militari art. IV. alinea a 3-a, consilierul ministerului comun de rebel în toate afacerile bisericesti de natură militară-administrativă și ca atare chemat a opina, ori a face propuneri, în toate afacerile personale ale noastre, ale preoților militari greco-orientali, cari din a. 1892 încoace constituim un stat concretual separat de statul activ al preoțimei militare catolice.

Că vicariatul campestru aievea se îngerează în afacerile noastre personale, aceasta prea bine o știu înșiși prelați bisericești noștri, dar la cas de lipsă o putem dovedi și noi cu act officios și autentic la mână.

În ce chip însă represintă, asigură și menagează interesele noastre vicariul campestru, om străin, ca să nu zicem antagonist față de confesiunea noastră, e poate de prisos a mai accentua deosebit. Protestele energice ridicate din partea membrilor protestanți ai delegațiunei ungare cu ocaziunea ședinței delegațiionale din 6 Ianuarie st. n. a. c. în contra ingerințelor necompetente ale vicariului campestru în afacerile preoților militari evanghelici, dovedesc destul de lămurit, că în ce chip ocrotește interesele necatolice șeful preoțimei militare catolice.

Dintre alte multe puncte jignitoare și umilitoare ale suscitatorilor dispozițiuni organice, precum și a regulamentul clerului militar pentru noi, ne mărginim a remarca numai următoarele:

α) Starea inferioară, ca să nu zicem chiar subordonată, a noastră față de parochul militar (rom.-cat.), care în înțelesul art. VI, alin. 2 din amintitele dispozițiuni organice, este organul ajutător și referent al comandai militare teritoriale, resp. a comandai unui corp de armată în toate afacerile bisericesti de natură militară-administrativă.

Deși în art. XIII alin. 4 din descitatele „Dispozițiuni“ se zice, că preoții militari greco-orientali sunt în toată privința subordinați comandai militare teritoriale, totuși din împrejurarea, că parochului militar, ca preot romano-catolic i-se transpun din partea respectivelor comanda militare toate afacerile bisericesti și de îngrijire sufletească spre opinare și ce e mai mult, că lui i-se încredințează de comun în tot anul și formularea listei de conduită și de calificațiune și asupra noastră a preoților militari greco-orientali, dela care descriere depinde avansarea noastră: se poate deduce cu drept cuvânt inferioritatea, dependența și quasi subordinea noastră față de parochul militar rom.-catolic, care în calitatea sa de referent al comandai militare teritoriale resp. a unui corp de armată, poate tracta afacerile noastre personale și a decide asupra viitorului nostru în modul cel mai arbitrar, eventual și fără cea mai mică restricțiune.

β) *Preterarea noastră la celebrarea liturghiei campestre la anumite ocațiuni festive.*

Intr'o garnisoană, unde se află d. e. doi sau mai mulți preoți militari de diferite confesiuni, la anumite ocațiuni p. e. la „ziua împăratului“, sârbarea aniversării zilelor memorabile ale regimentelor etc. preotul militar are totdeauna preferința de a celebra liturgia campestră chiar și în cazul acela, când credincioșii lui din aceeași garnisoană, sau dela regimentul respectiv ar fi în minoritate disparentă față de ostașii de altă confesiune. Observăm la punctul acesta, că prerogativa, ce și-o arogă preoții militari rom.-cat. la celebrarea liturghiei campestre, nu e întemeiată nici pe regulament, nici pe dispozițiunile organice, ci eschisiv numai pe us.

γ) *Prerogativa preoților protestanți.*

Conform §-lui 29 alin. 2 din regulamentul des-citat, preoții militari protestanți sunt datori să cerceteze regulat de două ori pe an acele garnisoane esterne din raionul lor, în cari se află în număr mai mare coreligionari de ai lor și anume, pe la Sfintele Paști și toamna după terminarea manevrelor spre oficiarea serviciului divin, prevederea cu sfintele sacramente și spre efeptuirea altor funcțiuni bisericești.

Membrii protestanți ai delegațiunei ungare în sesiunea penultimă, nemulțămii cu dispozițiunea acestui paragraf, au cerut ca preoților militari protestanți să li se încuviințeze a-și cerceta credincioșii cel puțin de 4 ori pe an acolo, unde numărul aceloră trece preste suma de 50.

Față cu dispozițiunea espresă a § lui suscitată, care garantează un drept clar precizat pentru colegii nostri protestanți, noi și în punctul acesta hotărît că ne aflăm în desavantaj, deoarece pentru noi regulamentul nu numai că nu prevede un asemenea drept, ci încă prin un paragraf precedent și anume prin § ul 23 ne ia aproape și posibilitatea de a ne cerceta chiar și numai odată pe an credincioșii din garnisoanele esterne, căci iată, ce se zice în acest paragraf în punctul despre esercierea oficiului pastoral practic (Ausübung des practischen Seelorgedienstes) la lit. b) alin. 2: „Pentru esmiterea preoților militari în garnisoanele esterne, numai atunci are să se facă propunere meritorică, dacă preoțimea civilă din acele locuri, unde îi este concretută împlinirea agendelor pastorale pentru militari, nu ar posedea limba respectivilor ostași incredințați păstoririi lor în acea măsură, ca să le poată ține cuvântări bisericești.“

Dar fiind-că mai în toate garnisoanele esterne de pe teritoriul monarhiei, preoții civili de comun posed de ajuns limba ostașilor, pe cari îi păstoresc, astfel în sensul acestui paragraf preoții militari competenți nici că ar mai pute fi esmiși în visitațiuni canonice; iar dacă cu toate acestea se dispune odată pe an esmiterea noastră în garnisoanele esterne, aceasta se întemplantă curat numai din bunăvoința

și nici decum din datorința respectivelor comande teritoriale.

Când deci colegii nostri protestanți au un drept basat pe regulament de a și cerceta în tot anul de două ori credincioșii din garnisoanele esterne, și când de altă parte noi abia odată pe an ne putem cerceta credincioșii nostri și și atunci numai din bunăvoința respectivilor comande militare teritoriale, atunci credem a pute susține cu drept cuvânt, că colegii nostri protestanți se bucură de o prerogativă față de noi, ceea ce nu e nici just nici echitabil.

δ) *Lipsa de capele greco-orientale în spitalele militare.*

În toate spitalele militare mai mari se află de comun și câte o capelă inzestrată după ritul catolic latin cu toate obiectele sacre de lipsă și cu cărți de rugăciune. În aceste capele se officiază servicii divine, la cari asistă reconvașenții catolici. Pentru celelalte confesiuni însă lipsesc atari capele și astfel reconvașenții de respectivele confesiuni sunt lipsiți de mângzerea cultului divin sub durata reconvașenței lor.

ε) *Dreptul mărginit la extradarea extra selor matriculare.*

În sensul §-ului 3, lit. d) din regulamentul pentru purtarea matriculelor militare (Vorschrift über die Führung der Militär-Matrikeln) purtăm matricule proprii pentru credincioșii nostri și totuși dreptul de a extrada atestate respective extrase matriculare pentru scopuri private, ni-se face aproape iluzoriu, prin §-ul 5 din același regulament, căci în acest paragraf la alinea primă se zice: trupele, institutetele etc., precum și singuraticile persoane militare au să se adreseze în toate afacerile privitoare la extradarea atestatelor de botez, de cununie și de moarte către parochul militar (eventual către curatorul militar sau către spiritualul institutului militar) concerninte; iar continuative la alin. 2 a aceluiași paragraf se zice: extradarea atestatelor matriculare despre persoane militare evanghelice ori greco-orientale, cari nu aparțin la statul unei trupe ori a unui institut etc., se face prin preotul militar din locul acela, unde s'a efeptuit respectiva funcțiune bisericească.

Alterarea dreptului nostru prin dispozițiunea acestui paragraf e destul de evidentă, căci cu toate că suntem purtători de matricule, totuși parochul militar exerciază aproape eschisiv dreptul de a extrada documente matriculare în cause private și pentru credincioșii nostri, iar noi numai în cele mai rare casuri, când adecă funcțiunea bisericească e efeptuită prin noi și când aceasta funcțiune nu are să fie indusă în matriculele de regiment, cari se administrează la oficiul parochial militar, suntem competenți de a extrada atari documente matriculare.

ζ) *Lipsa de cancelarie parochială.*

Deși §-ul 28 al regulamentulului nostru ne asigură oare-care independență în sfera noastră de ac-

tivitate și îndreptățește a purta matricule proprii, totuși de cancelarie parochială, cum au parochii militare romano-cat. noi — cu excepțiunea colegului nostru din Viena — nu dispunem, deși e necontestabil, că aceasta e de o potrivă necesară atât pentru unul cât și pentru altul; excepțiunea, ce se face și aci, nu e motivată de loc.

IV. Indeletându-se gravaminele sus espuse, ne ținem datori a atrage înalta atențiune a Escelenței Voastre și a măritului Congres și asupra unei neîndreptățiri, ce vatamă adânc dreptul de limbă al bisericii noastre gr. or. române din Ungaria și Transilvania, garantat prin „Statutul organic“ al acestei biserici și înarticolat în articlul de lege 9 și 44 din 1868. E vorba de ordinațiunea ministerului comun de rebel, emanată sub Nr. 483 din 22 Martie 1898 sec. VI-a, prin care se dispune, ca studiul religiunii să se propună preste tot în școlile militare imp. și reg. în limba germană! și numai rugăciunile să se rostască în limba națională.

Este lucru cunoscut, că studiul religiunii în toate institutele civile de învățământ, chiar și în cele de stat se propune de regulă în limba națională a elevilor în virtutea articlilor de lege suscitați, și în privința aceasta dreptul de folosire al limbii naționale nicăiri nu este restrins, prin urmare o atare restricțiune nu are loc nici în institutele militare.

Dacă dară amintita ordinațiune ministerială impune limba germană la propunerea studiului religiunii, evident, că prin aceasta se ignorează un drept sacru și nediscutabil al bisericii noastre, garantat prin legile țării.

V. În fine, nu putem lăsa neamintit încă o chestie de mare importanță, ce deja de mult își așteaptă rezolvirea favorabilă. Zicem de mare importanță, căci chestia privește pe ambele biserici ortodoxe naționale din Ungaria, adică atât pe cea română, cât și pe cea sârbă.

Cu toate că biserica noastră pe care o reprezentăm în armată este ierarhice despărțită de biserica soră sârbească și că din momentul despărțirii lor a încetat ori ce fel de jurisdicțiune a preoției române asupra credincioșilor bisericii sârbești și vice-versa, totuși în armată mai există încă și astăzi nenaturala stare de lucruri de mai înainte, că adică noi în raionul nostru avem să păstörăm și pe ostașii gr. or. sârbi, iar colegii noștri sârbi au a se îngriji și de trebuințele sufletesti ale ostașilor gr. or. români din raionul lor.

Abstrăgând dela împrejurarea, că în lipsa de cunoaștere suficientă a limbii credincioșilor impuși aceasta păstörare nu poate obține succesele dorite, ingerențele aceste necompetente întru esercierea dreptului de jurisdicțiune bisericească asupra credincioșilor aparținători altei biserici naționale, sunt prea acomodată de a provoca — azi în era conștiinței naționale dezvoltate — resens, eventual animosități atât la unii cât și la alții în detrimentul ambelor biserici,

precum și în a interesului și a serviciului public. — Din cauza aceasta se impune cu urgență și regularea statului quo a chestiei de față. (Va urma.)

Fundațiunea lui Gozsdu.

După pregătirea materialului de pertractat, făcută în ședințele comitetului presidiat de Ilustritatea Sa domnul Dr. Iosif Gall, s'au început ședințele plenare ale representațiunii.

Sesiunea de toamnă a representațiunii „Fundațiunii lui Gozsdu“ s'a încheiat Sâmbătă în 1 Septembrie n.

Obiectul principal a sesiunii de toamnă este votarea stipendiilor.

Numărul concurenților a fost și de astă dată foarte mare.

Defectuoase au fost 74 de cereri, cari din capul locului nu s'au putut considera.

Este lucru neexplicabil, că cei ce reflectează la stipendiu nu cetesc nici măcar concursul, ca să cunoască condițiunile dela cari depinde considerarea cererii lor.

S'au votat resp. augmentat următoarele stipendii:

1. Pentru rigorosanți vechi	16	Cor.	8,372.97
Pentru rigorosanți noi	13	„	8,842.80
2. Pentru juriști vechi	31	„	14,150.—
Pentru juriști noi	17	„	7,000.—
3. Pentru mediciniști vechi	8	„	3,900.—
Pentru mediciniști noi	4	„	2,200.—
4. Pentru filosofiști vechi	7	„	4,300.—
Pentru filosofiști noi	4	„	2,000.—
5. Pentru tehnici vechi	5	„	3,100.—
Pentru tehnici noi	5	„	3,000.—
6. Pentru montaniști și silvicultori v.	3	„	1,400.—
Pentru montaniști și silvicultori n.	2	„	800.—
7. Pentru Academia comercială vechi	2	„	1,400.—
Pentru Academia comercială noi	2	„	1,000.—
8. Pentru Agronomie noi	1	„	600.—
9. Pentru cadeți vechi	4	„	1,600.—
Pentru cadeți noi	3	„	1,200.—
10. Pentru școale medii vechi	6	„	1,440.—
Pentru școale medii noi	5	„	1,080.—

Total pentru stipendiști: 138 cor. 67,385.77

Numărul total al stipendiștilor lui Gozsdu este deci astăzi:

Rigorosanți în drepturi și medicină	29
Juriști	48
Mediciniști	12
Filosofiști	11
Tehnici	10
Montanistici și silvicultori	5
La academia comercială	4
Agronomiști	1
Cadeți	7
La școalele medii	11

Total: 138

Între cari considerând, că între universitarii ce noi se află 4 foști stipendiști în școalele medii, și că rigorosanții noi încă au fost stipendiști vechi, numărul stipendiștilor noi este de 39, un număr foarte considerabil.

În anul expirat au devenit doctori 11 stipendiști, și anume 10 doctori în drepturi și 1 doctor în medicină.

Pe anul școlar 1900/1901 s'au votat stipendiile următorilor studenți:

a) Pentru drepturi:

1. Sebastian Brândușă, Petroșeni	600 cor.
2. Iuliu Luchici, Lighet	400 "
3. Ioan Vescan	400 "
4. Neiva Oncu, Rîșca	400 "
5. Petru Bulzan, Fecheteu	400 "
6. Antoniu Bălaci, Ohaba	400 "
7. Ilie Gropșan, Sasca	400 "
8. Petru Stefanovici, B.-Monostur	400 "
9. Augustin Andrei, Corueni	400 "
10. Romulus Păpp, Orade	400 "
11. Ioan Stoian, Sintești	400 "
12. George Dragu, Cacova	400 "
13. Nicolae Cristea, Ocna	400 "
14. Corneliu Grofșorean	400 "
15. Ioan Muțiu	400 "

b) Pentru medicină:

1. Aurel Ijac, Lugos	500 cor.
2. Dimitrie Popa, Tășad	500 "

c) Pentru tehnică:

1. Dumitru Frâncu, Porumbac	600 cor.
2. Coriolan Grădinaru	600 "
3. Octavian Papp, Beiuș	600 "
4. George Lupșa, Mihăești	600 "
5. Valeriu Ghibu, Sibiu	600 "

d) Pentru filosofie:

1. Ilie Minea, Turcheș	500 cor.
2. Ioan Lupăș, Seliște	500 "
3. Traian Suci, Olt-Bogata	500 "
4. Octavian Goga, Reșinar	500 "

e) Pentru montanistică și silvicultură:

1. Traian Iarca, Brașov	400 cor.
2. Alecsiu Muntean, Oravița	400 "

f) Pentru academia comercială:

1. Coriolan Liuba, Maidan	500 cor.
2. Mihai Filip, Pesac	500 "

g) La diferite facultăți:

1. Adrian Cristea, Sibiu pentru agronomia din München	600 cor.
---	----------

h) Pentru cadeți:

1. Nicolae Benția, Sibiu	400 "
2. Romulus Brotea, Mateiaș	400 "
3. Ioan Sălăgian, Checia-rom.	400 "

i) Pentru școale medii:

1. Michai Bondor, Orade	240 "
2. Nicolae Zepeneag, Mehadia	240 "
3. Aureliu Cădea, Avrig	240 "
4. George Mathei, Sibiu	240 "

l) Pentru gimnaziul inferior:

1. Valeriu Dem. Muscan, Nădab	120 "
---	-------

DIVERSE.

* **Pentru meseriași.** În ședința de Sămbătă seara, la care au fost de față d-nii V. Mangra, vicar episcopesc, protosinelul I. Pap, Dr. Oncu, R. Ciorogariu, S. Raicu, P. Truța, I. Petran, I. Herbay, G. Purcariu, I. Ștefanuț, I. Olariu, Tr. Vățian și Russu Șrianu, comitetul Asociației Naționale Aradene a votat stipendii și ajutoare după cum urmează: 200 coroane lui G. Nichin [Arad], 120 coroane lui G. Domocoș [din Măderat], amândoi elevi la școala de meserii; câte 100 coroane calfelor G. Milincovici [măsar] să meargă a se perfecționa la Viena și P. Bosco [măcelar] să meargă la Praga; câte 50 coroane lui Avram Lina [Folea] și Al. Popa [Oradea], cari au îmbrățișat meseriile. Iar elevului I. Halmăgian [la școala comercială] i-s'au votat 120 coroane. Se va publica apoi concurs pentru alte 4 ajutoare tinerilor, cari ar fi dispuși a intra ca ucenici la vre-un măiestru, fie în Arad, fie în alt loc.

* **Renta bisericii S-tului Nicolae.** Pelângă suma de 115,500 lei renta convenită pe trei ani din urmă, care a încasat-o Eforia școalelor dio Brașov în zilele trecute. Timpul anunță, că la Casa de depuneri din Budapesta s'a depus un titlu nominal, al cărui cupon este de 38,500 de lei anual, pentru școalele românești din Brașov.

Eforia școalelor își va ridica renta de la Casa de depuneri din Buda-Pesta în fie-care an la 15 Aprilie. Anul acesta a și fost încasată această rentă.

* **Himen.** Dl Adrian P. Deseanu, funcționar consistorial în Arad, își va serba cununia cu amabila domnișoară Florica Frenț în 14/27 Septembrie a. c. în biserica din Talpoș. — Le dorim toate fericirile!

* **Bancnotele de douăzeci coroane,** cari se pun în circulație la 20 l. c., au un format mai mic decât al actualelor note de zece florini și sunt tipărite în roșu, și nu în albastru. E de remarcat, că pe partea textului german, inscripția valorii este tipărită în toate limbile din imperiul austriac, ceea-ce n'a fost până acuma pe notele de bancă sau ale statului. Textul unguresc însă indică valoarea notei numai în limba maghiară.

* **Necrolog.** Ni se trimite următorul trist anunț: Silviu Suci, secretar ministerial, în numele său și al subsemnaților cu inimă frântă de durere anunță, că prea iubită sa soție, Elena Suci născ. Șierban, în al 40-lea an al etății și în al 15-lea al fericitei căsătorii după grele suferințe și-a dat nobilul suflet în mâinile Creatorului. Prohodul s'a ținut după ritual gr. or. român în casa mortuară din Budapesta, strada Lánchid 8, de unde rămășițele pământești ale scumpei defuncte s'au așezat spre odihnă eternă Vineri, la 14 Septembrie la 4 oare p. m. în cimitirul din calea Kerepes. Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată!

* **Convocare.** Adunarea generală ord. a Reuniunii învățătorilor rom. gr. or. de la școalele confesionale din diecesa Caransebeșului se convoacă pe 17/30 Septembrie 1900 în Oravița-montană. Ordinea de zi: Ședința I! (Înainte de amiază): 1. După serviciul divin la orele 10 deschiderea adunării în grădina de tir; 2. Presentarea rapoartelor anuale și a altor acte incurse; 3. Alegerea comisiunilor; 4. Disertațiuni. Ședința II. (După amiază la 3 oare); 5. Chestionar esamenelor (Referent I. Marcu); 6. Dare de samă asupra Abecedarelor incurse spre premiare din „Fundatiunea Sofia și Ștefan Antonescu“ (Referent G. Joandrea); 7. Referada comisiunilor; 8. Defigerea locului pentru procsima adunare generală; 9. Propuneri; 10. Alegerea funcționarilor și a comitetului Reu-

niunii; 11. Alegerea comisiunii pentru autentificarea proceselor verbale; 12. Încheierea adunării. Bocșa montană, din ședința comitetului central al Reuniunii, ținută la 13/26 Iulie 1900. Traian Lința, v.-president; Ioan Marcu, secretar general.

Din programul comitetului local din Oravița înregistrăm: Sâmbătă (29 Septembrie n.) va fi primirea oaspeților și conducerea lor în cortele; seara la oarele 8^{1/2} cină comună și conferință particulară; Duminică [30 Septembrie n.] la oarele 8 serviciu divin; după ședința primă banchet; seara la 8 oare concert, urmat de petrecere cu joc; Luni [1 Octombrie n.] dimineața excursiune cu trenul de munte la Auina; la oarele 2 după amiază continuarea excursiunii la băile din „Marilla“, de pe „Vale“ și la Institutul Kceipp; la oarele 8, seara de adio.

* **Bibliografie.** „Seriă II din Conferințele pedagogice ale corpului profesoral dela școlile medii și superioare române din Brașov, ținute în anii școlari 1897—98, 1898—99, 1899—900. Reproduse cu unele adăuguri și multe ilustrațiuni, de V. Onițu, directorul școlilor;

Un volum de poezii intitulat: „Dintre imitațiunile lui Ioan dela Buceci“ Partea I. Tipografia Ciurcu 1900. Să afle depus spre vânzare la Librăria Ciurcu Brașov precum și la toate Librăriile din patrie. — Exemplarul broș. costă cor. 2, trimis franco sub bandă cor. 2 20.

„Treptele culturale-istorice“ în școala Herbart-Zilleriană, după Dr. W. Rein, A. Pickel și E. Scheller, de George Joandrea, învățător. Studiu pedagogic, cetit în adunarea despărțământului învățătoresc din tractul protopresbiterial gr.-or. al Lugojului, ținută la 10/22 Februarie în Lugoj. Tipografia C. Traunfeßner. Lugoj, 1900, 22 pag. 80°.

În editura „Nouei Reviste Române“ din București [Pasagiul Român 20] a apărut: „Băncile de emisiune și Circulațiunea monetară“ în special Banca Națională română, de A. D. Damianoff. Estensiunea noului op e de 136 pag. și costă 1 leu 50 bani.

Concurs.

Se escrie concurs pentru stațiunea învățătorească din comuna Pielău, inspectoratul Pesteșului com Bihor, cu termin de alegere pe ziua de 24 Septembrie (7 Octombrie) a. e.

Emolumintele sunt: 1) în bani gata repartizați pe singuraticii locuitori 326 cor.; 2) un estravilan lângă școală 20 cor.; 3) estravilanul învățătorească 160 cor.; 4) 8 zile de plug 16 cor.; 5) 30 zile de lucru cu pământele 18 cor.; 6) 30 vici de bir 60 cor.; 7) Venitul cantoral 20 cor.; toate laolaltă 620 coroane.

Cei ce doresc a ocupa acest post învățătorească sunt avisați a-și trimite petițiunile lor până la terminul sus amintit subscrisului în Lugașul superior p. u. Eșed și a se presenta în vre-o Duminică, ori sâmbătoare la sf. biserică spre a-și arăta desteritatea în tipic și cant bisericesc.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: TEODOR FILIP, m. p. prot. inspect. școliar.

—□—

Nr. 6867/1900.

În scopul câștigării unei cvalificațiuni pedagogice superioare, recerută profesoarelor dela școlile

civile, se escrie concurs pe două stipendii à 800 coroane. din fundațiunea „Teodor Papp.“

Recurentele vor avé să dovedească cu documente autentice:

1. că sunt de confesiunea gr. or. română;
2. că sunt cvalificate de învățătoare pentru școlile elementare.

3) Atestat de serviciu, dacă au fost în serviciu.

4) Starea sanitară prin atestat medical.

Petițiunile au să fie subșternute, în termin de 14 zile dela prima publicare a concursului, Venerabilului Consistor ort. rom. din Arad.

Consistorul ort. rom. din Arad.

—□—

Pe baza ordinațiunei Ven. Consistor gr. or. oradan din 18/31 Iuliu 1900, Nr. 623/111 B. sa escrie concurs pentru vacanta parohie din comuna Balale, tractul Pesteșului, comitatul Bihor cu termin de alegere de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumintele sunt: 1) Casa parochială din nou zidita cu trei chilii, cuina, camera, și alte edificii economice împreuna cu intravilanul de un jugher; 2) Pământul parochial 6 jughere catastrale; 3) Birul preoțesc dela una suta Nr. de case câte una vica parte grâu, parte cucuruz; 4) Trei zeci jumătăți de zile de lucru cu plugul; 5) Patru zeci de lucru cu mână; 6) Venitul preștelor din pământul parochial; 7) Stolele usuate compute de pe 5 ani din urmă; 8) Dreptul de pășunat pentru 15 vite gratuit; și 9) Ajutorul, respective întregirea dotațiunei preoțești din partea statului amasurat cvalificațiunei alegândului preot.

Toate acestea emoluminte compute în bani ajung aproape la sama preșerisa pentru parohia de a doua clasa.

Cei ce doresc a ocupa acesta parohie sunt poștiți a-și presenta petițiunile lor la subscrisul până la terminul susamintit în Lugașul sup. p. u. Eșed provăzute cu documintele necesare, și a-se presenta în vre-o duminică ori sâmbătoare la Sfânta biserică spre a-și arăta desteritatea în cele preoțești. Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: TEODOR FILIP, protopresbiter.

—□—

Pentru vacanta stațiune învățătorească din comuna Valeamare, tractul Pesteșului, comitatul Bihor se escrie concurs cu termin pe 17/30 Septembrie a. e.

Emolumintele sunt: 1) Bani gata repartizați pe locuitori 380 cor.; 2) Dela Ven Consistoriu din fundațiunea acelei școle 100 cor.; 3) 6 cubule de cucuruz sfarmat 60 cor.; 4) 30 vici cucuruz nesfarmat 30; 5) 8 jughere catastrale de pământ 80 cor.; 6) Lemne pentru încalzit 16 metere 80 cor.; 7) Locuință corespunzătoare și un intravilan de 400 stangeni patrați

Alegândul învățător va fi indatorat a servi și ca cantor pentru care serviciu se va bucura de stolele usuate.

Se observă, ca alesul învățătoriu pentru naturale și pământul de 8 jughere, locuința și lemne nu va primi bani, ci numai în natura.

Doritorii de a ocupa aceasta stațiune sunt poștiți a-și trimite recerșele lor instruate cu toate documintele recerșute, la subscrisul în Lugașul-sup. p. u. Eșed, și ase presenta la S. biserică în vre-o Duminică ori sâmbătoare — spre a-și arăta desteritatea în tipic și cântare.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: TEODOR FILIP, m. p. protopresbiter, inspector școliar.

—□—